

Collegial-Tidende

for

Danmark og Norge.

Med Kongeligt allernaadigst Privilegium.

Nr. 21. Den 22 Mai 1802.

Trykt i Kjøbenhavn hos Director Johan Frederik Schult.

Undertegnede ere Redaktører, Forlæggere og Udgivere af
denne Tidende:

Christian Knudsen.

Veter Johan Monrad.

Jusitåraad og Deputeret i det
danske Cancellie.

Jusitåraad og Departementets
Chef i det danske Cancellie.

Blandede Efterretninger.

Den angaaende Koefoppe-Indpodningen anordnede Commission i Kjøbenhavn har, under 10 f. M., ladet trykke følgende Underretning om Vaccinationen eller Koefoppe-Indpodningen, som det kraftigste Middel til at befrie Mennesker for Børnekopper eller Smaakopper.

Vaccinen eller Koefopperne (Engelskanderne Cow-pox) er en Sygdom, som Koerne i visse Egne ere underkastede, og som ei er farlig; den bestaaer egentligt i nogle Blegner, som udbryde paa Yverne, og især paa Patterne; disse Blegner, der i Almindelighed have et
blaa-

blaaligt Udseende, ere ved deres Grund omgivne med en Betændelses-Rødhed, der findes mere eller mindre udbredt; de indeholde en særegen Vædske, og efter nogen Tids Forløb hentørres de til en Skorpe, der løsner af sig selv. Smidlertid håndes det undertiden, hvis den angrebne Deel irriteres eller pirres formedelst Kløe eller Gnidning, at Blegnerne aabnes, suppurere eller holdne, og efterlade et mere eller mindre haardnakket Saar. Den Vædske, som Vaccinblegnerne indeholde, er heel forskjellig fra Røde (pus), eller enhver anden dyrist Vædske; den er klar, gjennemsigtig, uden Farve, og noget klæbrig. Udsat for Lusten, indtørres den haastig, og danner, liig Eggehvide, en Art af skættet Fjor Fernis, der lader sig fortynde med Vand; kort sagt, denne Vædske er en smitsom Materie, der formaaer at forplante samme Sygdom, ei alene til Køerne og vore øvrige Huusdyr, men endog til Mennesker. Ligeledes håndes det, at de, der malke de besængte Køer, naar de ikke have haft Smaakopperne, eller have Rifter eller Saar paa Fingre eller Hænder, meget ofte faae Blegner paa disse Dele, der aldeles ligne Køernes, og indeholde en Vædske af samme smittende Egenskaber. Sagttagelsen har lært, at de Personer, der saaledes hændelsevis have paadrager sig denne Sygdom, kunne derefter ikke blive smittede af Smaakopperne og faae denne farlige Sygdom. Lægen Jenner lærte at indpode, eller forme-

delst

delst Konsten at meddele Mennesker denne Sygdom, og bekjendtgjorde sine første Forsøg i Maret 1797. Siden den Tid have talrige, og med den yderste Omhu i forskjellige Lande anstillede Forsøg vilst: at Vaccinationen for stedse sikke de mod Smaakoppesmitten, naar Mennesket ikke allerede var smittet heraf, førend det blev indpodet med Vaccinen eller Koe-koppe-Smitten, og man har forvisset sig om denne vigtige Omstændighed, ved at udsætte vaccinerede Personer for Koppesmitten, ved at indbringe Koppematerie under Overhuden (epidermis) paa deres Legemer, og, skjønt man har varieret dermed, og gjentaget alle Smittemidler, mangfoldige Gange, saa har man dog aldrig seet Smaakopperne smitte dem, der ere blevne vaccinerede. Foruden denne usfatteerlige Fordeel, tilbyder Vaccinationen os andre særdeles vigtige:

- 1) Udfordrer den ingen Forberedelse, ingen særdeles Omhu, ingen Midler for at hindre Følgerne af Sygdommen.
- 2) Man kan anvende den i enhver Alder, og til alle Aarstider.
- 3) Den volder ingen Landsarsygdom (Epidemie) eller udbreder sig mellem Samfundet, da den hverken meddeles formedelst Luften, Klæder, eller almindelig Berørelse.
- 4) Indpodningsmaaden er let, usmertelig, den bestaaer blot

blot i at gjøre adskillige Smaaafstik ind under Overhuden med Spidsen af et Instrument, der er vasket med den i Vaccineblegnerne indeholdte Vædske. Fædre, Mødre, Ammer, kunne ligeledes forrette denne Indpodning med største Held; den nødvendige Opmærksomhed for dens Held indskrænker sig til Maaden, paa hvilken Stikkene gjøres, og Valget af Vaccinationsmaterien, og disse meget simple Omstændigheder ere ei vanskelige at iagttage.

- 5) Forresten er Vaccinationen aldeles ikke ledsaget af nogen Fare, af noget vanskeligt Tilfælde; de væsentlige Særsyn ere stedse indskrænkede til Indpodningsstedet, hvilket Beskrivelsen over Sygdommens Gang nærmere vil overtøge Læseren om.

Det er formodentlig Stikkene, at den smittende Materie indbringes under Overhuden, og, da disse Stik ere saare fine og ikke engang bløde, saa sætte de snart Hæ, og røbe i Forstningen ingen særdeles Forandring; men omtrent den 4de eller 5te Dag sporer man de første Mærker paa en særegen Virksomhed; man seer paa Huden Overflade en liden uregelmæssig Hævelse af en levende og skinnende Rødme, der voxer efterhaanden, og fra den 6te Dag af har den en Dannels, der karakteriserer den, og udmærker den væsentligt fra alle andre Tilfælde.

1. Har den en bestemt Omkreds, og er saa stor som en Lindse. 2) Viser den i sin Midte en meget udmærket

For-

Fordybning af en mørkladen Farve. 3. Dens Rand
 danner en fremstaaende hvidagtig, halv gjennemsigtig
 Ring, opfyldt med en klar og usarvet Bædse. 4.
 Dens Grund er omgiven med en liden rød Betændelses-
 Kreds. 5. Den i Vaccinblegnernes Ring indeholdte
 Bædse er ikke, som i Bylder og andre Hævelser, ud-
 bredet og forenet i en Huulhed, men indsluttet i et
 svampagtigt Væv, der er særdeles fint, og danner sær-
 skildte Rum eller Blærer. Fremdeles, hvis man stik-
 ker Hul paa en Vaccineblegn, da udgyder dens Bædse
 sig ikke paa eengang eller aldeles, men fremtræder i
 smaa Draaber, og kun fra det aabnede Sted. De føl-
 gende Dage vorde Blegnerne endnu noget større; den
 betændte Omkreds vorder mindre rød, men mere udbre-
 det, og den 9de Dag danner den en bred Straalekrands
 af en Rosenfarve, ledsaget af en Spending og Hævelse
 i den saarede Deel; undertiden medfølger en Heede,
 Kløe, Smerte i Arelhulen; andre Tider et Gledbefin-
 dende og nogle Feberbevægelser, der dog altsammen snart
 igjen ophører. Den 12 Dag begynder Vorttorringen
 i Midten af Blegnen; der danner sig en glat, brunag-
 tig Skorpe, med stedsevarende Fordybning i Midten,
 og denne falder af af sig selv, mellem den 21de og 30te
 Dag, eller noget senere. Iffun meget sjældent følger
 et almindeligt Udbrud af Røskopper over hele Legemet,
 som dog inden faa Dage pleier at ophøre*). Reg:

*) Vaccinblegnens Skikkelse og Farve paa de forøvrte

Regler for Vaccinens Indpodning.

- 1) Indpodningsstikkene see almindeligviis med en Lancet; men, da dette Instrument ikke lader sig bruge med tilbørlig Færdighed af Alle, saa have Nogle gjort disse Stik med Spidsen af en Pennekniv, eller endog med en simpel Naal; men, skjøndt det kan lade sig gjøre ganske tilbørligt med ethvert af disse Instrumenter, saa er det dog bedst at betjene sig af en Naal med flad Spidse og skarpe Kanter. Spidsens Brede tilbyder større Overflade, for at modtage Vaccinmaterien; de skarpe Kanter gjøre den det lettere at trænge ind, og forresten vil Synet af en Naal og dens Anbringelse under Huden ikke volde Frygt eller Uroe hos Børnene.
- 2) Skjøndt Stikkene kunne anbringes paa alle Dele af Legemet, saa vælger man dog gjerne dem, der ere vant at bedækkes, og fremfor alle den midterste og udvendige Deel af Armen.
- 3) Efterat man har valgt Indpodningsstedet, og efter en paa samme anvendt lemsældig Gnidning, for at rense Huden, dypper man Spidsen af Naalen i Vaccinvædsken, og, naar den tilstrækkeligt er vædet dermed, bringer man den til Huden, holder den først ganske perpendicular, for at Vædsken kan søge ret ned til Spidsen, strammer med den ene Haand Huden paa Armen, giver Naalen en horizontal Retning,

og

forstjellige Tider er oplyst paa en tillige udgiven Kobbertavle.

og indfyder den lemsældigt under Overhuden (epidermis) til en Dybde af een til to Linier, eller lidet mere; men, paa det at Vaccinvådskan kan trænge vel ind i Stikket og fæste sig der tilstrækkeligt, saa gjør man nogle smaae Bevægelser med Spidsen af Naalen; man trækker den først lidet til sig, og fyder den derpaa ind igjen; man hæver den lidet op efter, og dreier den efter forskjellige Retninger; endeligt trækker man den ud, og nærmer den i det samme mod Overhudens Glade. Man gjør saaledes to til tre Stik paa hver Arm, dog med den Forsigtighed, at man hver Gang væder Naalen med Vaccinvådskan, og lader to til tre Fingrebredde Rum mellem hvert Stik. Overalt maa man lægge Mærke til, at Stikene maae være saare overfladelige hos Børn, og derimod noget dybere hos Voksne. Efter Indpodningen, eller naar mange paa eengang skulle indpodes med det samme Instrument, maae Spidsen meget nøie afstørres, da den ellers let angribes af Materiens Skarphed, hvorved Indpodningen kan blive vanskeligere og usikker.

- 4) Da Operationens Held fornemmeligt beroer paa den Vådskan, som man indbringer under Huden, saa maa man vælge den Tid, da den har opnaaet den Grad af Modenhed og Kraft, der udfordres hos den til Sygdommens Forplantelse. Dette Tidsrum strækker sig

sig fra den 7de til den 11te Dag. Før denne Tid er Blegnen kun lidet udviklet, og Bædsken, som den indeholder, er ikke endnu tilstrækkeligt udarbejdet. Den 12te Dag begynder Bædsken at vorde alt for seig; den hentes hastigt; altsaa maa man, naar man vil indpode, vælge en Person, hvis Vaccinblegne besidde nys nævnte Karakter; man gennemstikker med en Naalespidse den hvidagtige Hævelse eller Svulst paa en af disse Blegner; strax frempibler en liden Draabe af Bædsken; i den dypper man strax en Naalespidse, og anvender den strax til Indpodningsstikfene. Man bør ligeledes iagttage, at man ikke tager sin Vaccinbædske af Blegner, der allerede have været aabnede.

- 5) Vaccinen røber under sin Fremgang adskillige Forandringer, som det er nødvendigt at kjende. Undertiden danne Blegnerne sig ikke før den 9de, 11te, ja endog den 20de eller 28de Dag efter Indpodningen; men, hvis de ere vel karakteriserede, dersom de røbe den beskrevne Udvikling, saa er man lige sikker for Smaakopperne. Til andre Tider derimod ere Stikfene smertefulde den 1ste, 2den eller 3die Dag efter Indpodningen, der følger en mere eller mindre levende og udbredt Betændelse, som undertiden er ledsaget af Feber, og Smerte i Arelhuuserne; der danner sig en Blære, som er opfyldt med Røde (pus), der enten

ten borttorres inden faa Dage, eller gaaer over til et virkeligt Saar. Dette Tilfælde, der reiser sig af en alt for levende Irritation i Delen, er ingenlunde Vaccine, og rober hverken dennes Karakterer eller værende Egenffaber. Man kalder den uagte Vaccine, og kjender den let, 1. fordi Irritations- og Betændelsestilsfældene følge næsten umiddelbart oven paa Indpodningen, og iagttage ikke Vaccinens langfomme og gradviise Fremgang; 2. af Blegnens Form, da den, i Stedet for at være nedtrykket i Midten, snarere er ophævet i en Spidse; 3. af Vædsfens Natur, der, i Stedet for at være tyndagtig, er tyk, hvidagtig, blodblandet og purulent; 4. paa Hentørrelsens Hurtighed; 5. endelig er Vædsfen i disse tilfældige Blegner ikke indeholdt i noget svampagtig Bæv, men er udbredt under Overhuden (epidermis), og udgyder sig ganffe, endog igjennem den mindste Åbning. Denne Udartning har især Sted, naar man indpoder med en alt for tyk og irriterende Materie, der tages af Blegner, hvis Hentørring allerede er begyndt, og alt dette undgaaes, naar man tager Vædsfen før den 12te Dag af vel karakteriserede Blegner, og anvender den strax i dens endnu flydende Tilstand.

- 6) Skjøndt man i Almindelighed gjør fire til fem Strik, saa danner der sig ofte dog kun een Blegn, men
der.

dersom denne er vel karakteriseret, dersom den følger Sygdommens regelmæssige Gang, saa er den tilstrækkelig nok for at værne mod Smaakopperne. Undertiden viser der sig slet ingen Bleg, og man er da nødt til at foretage en ny Indpodning.

7) Man maa saa meget muligt søge at hindre Børnene fra at krabse eller kløe Vaccinblegnerne, især den 9de og 10de Dag, da den forhen omtalte Straalekrands danner sig, og er ledsaget af Hævelse; thi ved Kløen med Neglene kan Smitten let forplantes enten til Huden, eller til andre Dele af Legemet, hvor den ikke ønskes anbragt, hvilket Erfaringen allerede har vist, ligesom ogsaa en saadan Irritation under denne Periode frembringer undertiden et lidet Saar, der i en Tid af nogle Dage underholder en purulent Udsøknings, men lader sig snart helbrede ved blot at paalægge en linnet Klud dagligen, tyndt besmurt med god eller frisk Talg.

8) Vel skeer Indpodningen altid sikkerst, naar den friske Vaccinvoedse strax kan forplantes fra een Arm til en andens, men, naar dette ikke kan skee, eller Materien skal sendes fra eet Sted til et andet, samler og forvarer man den bedst paa følgende Maade. Man tager to smaae flade Glasplader af lige Størrelse, af hvilke den ene maae paa Midten have en indfleben Huk, af Størrelse som en liden Lindse, i hvilket Rum

Num Vaccinvædsken samles; den anden Plade maa derimod uden paa have et Marke, for at kjendes fra den, der indeholder Vædsken. Naar Vaccinevædsken skal indsamles, aabner man een eller flere vel fyldte Vacciner, og samler da, med Spidsen af en Lancet eller af en liden Priessee, den fra de aabnede Steder frempihlende Vædske, hvilken man strax lader løbe af i Huulheden paa Glaspladen, og igjentager det saa ofte, som Vædsken viser sig, indtil Huulheden er vel fyldt, da den anden Glasplade strax bliver paalagt, og begges Rand forsynet med et klæbende Plaster, som overklines med Lak. Erfaring har viist: at Vædsken kan paa denne Maade conserveres i nogle Maaneder.

- 9) Glasfene maae ikke aabnes førend i det Øieblik, naar Indpodningen skal foretages. Lakket og Plasteret bliver da aflaget, og da Glaspladerne hænge som oftest meget stærk sammen, kunne de aabnes ved at indbringe en liden tynd Kniv imellem dem. Materien, som er i Huulheden af Glasfene, opløses med en Draabe lunket Vand, og omrøres med en liden Penne-Tandstikker, tages derpaa med Spidsen af en Lancet eller Naal, og bruges til Indpodning paa foransatte Maade. Forsigtighed kræver: at man første Gang foretager Indpodningen paa to eller tre Personer; thi, om den da ogsaa ikkun skulde staae an paa

paa een, vil man kunne benytte sig af den friske Vaccin-væddse til videre Brug, og hver 9de eller 10de Dag foretage Indpodningen paa andre.

I Anledning af en til Cancelliet indkommen Forspørgsel om de Testamenter, som af ugifte Fruentimmer oprettes, uden at disse i Forveien have erhvervet Myndigheds Bevilling, kan blive confirmerede, har bemældte Collegium, under 24 April d. A., tilskrevet Kjøbenhavns Magistrat: at det anseer det 18de Aar, som den Alder, hvori et ugift Fruentimmer med Gyldighed kan gjøre Testamente.

I det kongelige Videnskabernes-Selskabs Møde i Kjøbenhavn, den 7 Mai, forelæste Hr. Assessor Rasmussen en physiologisk Undersøgelse over Livskræfterne i den organiske Natur, især med Hensyn til det vegetative Liv. Hr. Legationsraad v. Eggers blev valgt til Selskabets Medlem.

Efter at vedkommende Classers Betænkninger i Forveien vare indhente, blev i samme Møde foretaget den endelige Bedømmelse over de indsendte Priisfrister. Om det udsatte physiske Spørgsmaal, om Varmegraden af Vand og Vanddampe, naar de holdes i Raag i den papinianke Gryde, var indkommet et Skrift i det latinske Sprog med Devise: quod potes, id tentes. Vel fandt

fandt Selskabet, at dette Skrift svilste Prevet paa Forfatterens Indsigter og noie Bekjendtskab med Sagen selv; men, da han med sine Forsøg ei var gaaet videre end Betancourt og Schmidt, saa kunde Selskabet ei tilkjende ham Præmien.

Angaaende de i Følge de thotteske og klasenske Løsgater udsatte Pries-Opgaver, vare indkomne tvende Afhandlinger, den ene om Skoves Opelsning paa Heder, med Devise: Paa Dannemarks Sletter, Norges Sjælde, bøe Velstand, Glæde, Fred; og den anden, om levende Gjerders Plantning og Opelsning i Danmark, med Devise: sat mane, si sat bene. I det hele fandt Selskabet begge Spørgsmaalene saa vel besvarede, at det tilkjendte enhver af disse Priis Skrifter den udsatte Premie af 100 Rdlr. Ved Sedlernes Afbning befandt man, at begge disse Afhandlingers Forfatter var Hr. C. E. Winholdt, Landinspecteur og Skovrider i Sorø District.

Den 21de Mai ere afgangne Bogtrykker Bergs Enke, Lene Catrine Brandt, og Sproglærer H. C. Zwillgmeier meddeelte Bevillinger til Bogtrykkerier i Christiania.

Den 22 Mai er det tilladt J. P. Tenler af Kjøbenhavn, sammesteds at forevise Publicum nogle Bøger.

Si.

Figurer, imod at erlægge 10 Procent af det, han derved maatte fortjene, til Fattigvæsenet.

Forgivninger.

Ved Resolution af 30 April d. A. har Hs. Mæjestæt allernaadigst bifaldet, at Kenterne af den til Bedste for Kjøbenhavns brandlidte Indvaanere oplagte Fond *) maae anvendes til Understøttelse for dem blandt disse, som ved Ildbrand berøves det Nødvendige af deres Gangklæder, Linned og Haandværks-Nedskaber.

Ved Reskript, af 15 d. M., til Amtmanden over Stavanger Amt, er det fastsat: at Tingstedet for Høslands Skibrede, under Ryefolke Fogderie, maa forflyttes fra Gaarden Høie til Gaarden Nærstrand, samt at Tingstedet for Vigedals, Vah, Stjernerøe og Leevangers Skibreder ligeledes maa forflyttes fra Gaarden Jelsøe til bemældte Gaard Nærstrand.

Befordringer og Afgang.

Under det danske Cancellie: Den 21 Mai er Cand. Theol. og Amanuensis hos Biskop Vasse, H. L. Strøm, befuldmægtiget til Bogholder og Regnskabsfører ved de offentlige Stiftelser i Sjællands Stift, som ere under Biskoppens særskilte Bestyrelse; Secretairen ved Aggershus

*) See Collegial = Tidenden for 1800. S. 39.

huus Stiftes Overret, Cancellie-Secretair J. Jespersen, til 2den Assessor i Christiansands Stiftes Overret, og i hans Sted bestikket Cancellist i det danske Cancellie og Cancellie-Secretair J. v. Aphelen; Lieutenant ved det norske Jæger-Corps, H. J. Synnestved til Beimester for Romsdals Amt med tilliggende District; Stadschirurg og Læge ved Rade-Hospitalet i Trondhjem, Regiments-Chirurg H. F. Frieze, efter Ansøgning, i Naade og med Pension entlediget; Sognepræsten for Agerbøllig, A. Melbal, confirmeret til Sognepræst for Lysabel Menighed paa Alsøe; resid. Capellan ved Frue Kirke i Aalborg og Sognepræst for Sønder Trender, E. L. Ferslev, ligeledes til Sognepræst for Jellinge og Høver Menigheder i Ribe Stift; Personel-Capellan J. S. Tronhuus ligesaa til Aftensangspræst og Rector Scholæ i Brægerås; Personel-Capellan M. H. Kjelland ligeledes til Capellan pro Persona i Stavanger; Capellan ved St. Nicolai Menighed i Kjøbenhavn, E. Pavels, ligesaa til øverste Capellan ved bemældte Menighed; Sognepræsten for Thiim og Modum Menigheder i Ribe Stift, J. Lassen, efter Ansøgning, i Naade og med Pension entlediget.

Under Generalitetet: Den 7 Maii er, ved syenske Infanterie-Regiment, Prem. Lieut. A. A. v. Scheperlern forundt Afsted, efter Ansøgning; charact. Prem. Lieut. v. Burgsdorff til virkelig Prem. Lieut., og char. Sec.

Sec. Lient. v. Villienschield til virkelig Second-Lieutenant. Ved det holsteenske Rytter-Regiment, Second-Lient. a la suite v. Wærstedt til virkelig Sec. Lieutenant. Oberstlieutenanterne v. Muck, af det holsteenske, og v. Schaw, af det oldenborgske Inf. Regiment, afgaaede fra bemældte Regimenter med Oberstes Character, og ansatte som Batallions-Commandeurer ved Landeværnet i Holsteen. Sec. Lient. a la suite v. Hobe, ved Liv-Regim. lette Dragoner, afskediget med Prem. Lientenants Character. Chefen for det 2det Dragon-Compagnie paa Bornholm, Capt. Pedersen, forundt Majors Character af Dragonerne. Reserve-Chirurg ved det kongelige chirurgiske Academie og Under-Chirurg ved Frederiks Hospital, C. F. Henriques, beskikket til Regiments-Feldtsjær ved det schlesvigiske Rytter-Regiment, og den paa Bartpenge staaende Regiments-Feldtsjær Hielmdrop til Regiments-Feldtsjær ved det schlesvigiske Jæger-Corps, saaledes at han, ligesom hans Formand, Regiments-Feldtsjær Keil, tillige forestaaer Chirurgieatet ved den schlesvig-holsteenske Batallion let Infanterie.

Under Rentekammeret: Den 5 Mai er Kammerherre og Amtmand i Neumünster, v. Lomshov, udnævnt til Amtmand i Reinbeck, Trittau og Fremstüttel Amter; Toldforvalter B. Jessen i Tøndern tillige til Landssriver i Marskherred under Tønder Amt. Den 12te. Sagt- og Forstjunker F. F. v. Krogh udnævnt til Kammerjunker; Cand. Juris J. H. H. Kramer til Bøldmægtig i det holsteenske Contoir under Rentekammeret. Den 19de. Fogden for Senjens og Tromsøe Fogderie, under Finmarkens Amt, D. J. Rasm, udnævnt til Foged for Nummedals Fogderie under Trondhjems Amt.

Under General-Toldkammeret: Den 12 Mai er H. Boss beskikket til Chirurg paa Kysten Guinea.